

Sri Lanka İzlenimleri

Diğer isimleri Serendib ve Seylan olan Sri Lanka, dört tarafı denizle çevrili bir ada ülkesi. Bazı rivayetlere göre Hz. Adem'in dünya üzerinde ilk ayak bastığı yer burası. Sri Lanka'nın güzelliğine vurgu yapmak isteyenler, Hz. Adem'in dünyaya yabancı olmasının diye cennetten bir parça olan bu topraklara indirildiğini anlatırlar. Belki de insanlığın esas vatanından dünya gurbetine gönderilmesinin hüznünü temsil etmek için haritada bir gözyaşı damlasını andırıyor bu topraklar.

Hint Denizi'nin haşın ve dinmeyen dalgaları bu diyarın bütün kıyılarını dövüyor. Büyük nehirleri Sri Lanka'nın bereketine bereket katan damarlar. Bir rivayete göre ülkenin diğer isimlerinden olan Seylan, nehirlerin taşmasıyla meydana gelen sellerden dolayı Arapça "akmak" manasındaki "අකම" kelimesinden gelmekte. Seylan, 1948'deki bağımsızlığından 1972'ye kadar ülkenin resmî ismi iken, bu tarihte "Kutsal Toprak" anlamında Sanskritçe bir ifade olan "Sri Lanka" olarak değiştirilmiş. Bağımsızlığını 1948'de ilan eden Sri Lanka'nın da diğer tüm Asya ülkeleri gibi uzun bir sömürge tarihi var. İlk olarak 1505'te Portekizlilerin, ardından 1638'de Hollandalıların sömürge süreçlerini yaşamış. İngiliz sömürge idaresi ise bu topraklara 1796'da ulaşmış. İngilizlerin izleri ülkede hâlâ canlı. Sri Lanka'nın merkezinde daha çok çay bahçelerinin bulunduğu bir bölge olan *Nuwara Eliya*, küçük İngiltere olarak biliniyor. Ülkedeki birçok çay fabrikası halen İngilizlerden kalma isimlerini kullanıyor. İngilizler zamanında kurulan idari ve malî sistem bugün de devam ediyor. Nasıl dilekçe yazılacağı, okula kayıt, nikâh-düğün işlemleri, proje formu hazırlama gibi işlerden ipliğe her şeyin yolu yordamı bu sistemlerde belirlenmiş. Hukuk sistemi Roma-Hollanda medeni kanunu, İngiliz örfi hukuku ve Jaffna Tamil örfi hukukundan müteşekkil.

Sri Lanka'nın nüfusu 22 milyon civarında. Bu nüfusun %75'i ülkenin çoğunluğunu oluşturan Budist Sinalililer; geri kalan %11'lik kısmı Hindu Tamil, %10'lık kısmı ise Müslümanlardan oluşuyor; %4'lük kesim ise farklı etnik kimliklere mensup Hristiyanlar.

Sri Lanka'daki 2 milyon Müslüman nüfusun büyük çoğunluğu Tamil kökenli. Ancak 7. yüzyılda buraya ulaşan Arap tüccarların ve İngiliz sömürge yıllarında işçi olarak ülkeye getirilen Malayların soyundan gelen Müslüman bir kesim de var.

Sri Lanka'nın da modern tarihi yaralarla dolu. 1983-2009 yılları arasında yaşanan çok çetin ve kanlı bir iç savaş, bu cennetten parça beldeyi tarumar etmiş. Müslümanlar ise Hindu Tamillerin başlattıkları bağımsızlık savaşında, ırkdaşları olan gerillalardan yana tavır almayınca hedef haline gelmişler ve yüzlerce Müslüman bu çatışmalarda hayatını kaybetmiş. 90'lı yıllarda Tamillerin ülkenin kuzeyini etnik ve dinî farklılıklardan temizleme sürecinde 95.000 civarında Müslüman buralardan çıkarılmış. Barış anlaşmalarından sonra bölgeye dönüş az da olsa başlamış ama Müslümanlar o yılların sarsıntısını hâlâ atlatamamış.

2014 yılında Myanmar'daki Budist rahiplerin şiddet içerikli eylemlerinin etkileri maalesef buralara da ulaşmış. Aluthgama'da Budistlerce Müslümanların iş yerlerine yapılan saldırılarda dört Müslüman hayatını kaybederken birçoğunun da iş yeri zarar görmüş. Ülkede birdenbire patlak veren olaylar, hükümet değişikliğine kadar varan bir şok yaratmış. Sonrasında göreve gelen hükümetin ülkede mevcut etnik ve dinî gruplarla ilgili oldukça hassas olduğunu ve bu gibi durumlara geçit vermediğini öğreniyoruz. Sri Lanka'da daha çok yeni tesis edilen ama iyi bir zemine oturtulan bu huzur ortamı inşallah hep daim olur.

Sri Lanka'nın temel geçim kaynakları genel olarak pirinç, çay ve baharat. Hint Okyanusu'ndaki konumu dolayısıyla diğer Asya ülkelerine geçiş yolu üzerinde olması sebebiyle de stratejik olarak önemli bir ülke. Fakat yaşanan talihsiz iç savaş, Sri Lanka'yı uzun süre atıl bırakmış. Son yıllarda bu durum telafi edilmeye çalışılıyor.

Sri Lanka eğitime büyük önem veren bir ülke. Ülkede hâlihazırdaki okuma yazma oranı %95. Buradaki Müslümanlar Asya'daki diğer Müslüman topluluklara kıyasla en yüksek düzeyde okuma yazma oranına sahip. Eğitim beş yaşında başlıyor. Ülkede toplam 11 üniversite bulunuyor. Müslümanlar da dâhil devlet okullarındaki tüm öğrencilerin kitap ve forma masrafları devlet tarafından karşılanıyor. Eğitim zorunluluğu ülkedeki bütün kesimler için geçerli. Buna göre Müslümanlar ister medrese ister devlet okulu statüsündeki İslami okullarda olsun, bu eğitim sürecini tamamlamak zorundalar. Tanıştığımız birçok Müslüman kadın günlük hayatta konuşabilecek kadar Arapçaya hâkim. Bunun bir sebebi medreselerde eğitim alan

kadınların oranının yüksek olmasıyla beraber diğere sebebi ise rızıklarını temin için Körfez ülkelerine çalışmaya gitmiş olmaları. Müslümanlar memuriyet konusunda diğere azınlık bölgelerinde olduğu gibi bir problemle karşılaşmamakla birlikte, ülkedeki Müslüman kadınların birçoğu özellikle öğretmenliği tercih ediyor.

Sri Lanka'da lise mezunları -bir zamanlar Türkiye'de de olduğu gibi- öğretmenlik yapabiliyor. Lise sonrasında alınan iki yıllık eğitimin ardından öğretmenlik yapma hakkına sahip oluyorlar, ancak üniversite mezunlarından daha düşük maaş alıyorlar.

Sri Lanka, sosyal politikaları açısından incelenmeye değer bir ülke. Ülkenin yeni yeni düzelen ekonomisine rağmen sağlık işleri ve devlet hastaneleri vatandaşlara ücretsiz hizmet vermekte. Bununla birlikte hastanelerin yatak kapasiteleri hasta sayısına oranla yetersiz kalabiliyor. Son yıllarda çocukların işçi olarak çalıştırılması da yasaklanmış. Sri Lanka'da açık ve kapalı alanlarda sigara içme yasağı var. Bize ilginç gelen başka bir uygulama ise insanların 20 hektardan fazla toprağa sahip olamaması. Toplu taşıma, öğrenci ve yaşlılar için yarı fiyatına. Ülkede trafik, sivil, suçlarla mücadele polisleri yanı sıra son yıllarda bir de çevre polisleri görev yapıyor. Bu polisler çevrenin tahrip edilmesi veya kirlenmesi durumlarına karşı devriye geziyorlar. Sosyal politikalar açısından oldukça zengin olan Sri Lanka'da maalesef intihar oranlarının oldukça yüksek olduğunu öğreniyoruz. Devlet bu problemle ilgili de son yıllarda bazı rehabilitasyon programları başlatmış.

Her dinî grup kendi şer'î kuralları içerisinde hukuki süreçlerini takip edebiliyor. Davalar, "*Muslims' Personal Law*" yani "*Müslüman Şahsi Hukuku*" çerçevesinde, devlet tarafından tayin edilen kadılar tarafından yürütülüyor. Ülkede "*Müslüman İşleri Bakanlığı*" gibi hususi bir bakanlık bulunuyor. Bununla birlikte Müslümanların günlük yaşantılarına dair uygulamalar ve fetvalarla ilgilenen *Cemiyetu'l-Ulema* isimli özel bir yapı da var. Bu yapı, Müslümanlar arasındaki tüm cemaat ve ekolleri kapsayan şemsiye bir kuruluş olarak faaliyet gösteriyor. Belli periyotlarda yapılan seçimlerde başkan ve başkan yardımcısı değişiyor. Başkanlık seçimleri, kuruma üye tüm ulemanın katılımıyla yapılıyor.

Böylece bu yapının belli bir grubun tekelinde kalması engellenmiş oluyor. Kurumun hâlihazırdaki başkanı *Tebliğ Cemaati*'ne, başkan yardımcısı *Cemaat-i İslamiye* üye iken, genel sekreteri Selefi ekolden bir şahıs.

Mevcut yönetim *The United National Front for Good Governance/İyi Yönetişim için Birleşik Ulusal Cephe* adında bir koalisyon hükümeti. Bu hükümetin başbakanı *United National Party/Birleşik Ulusal Parti*, cumhurbaşkanı ise sosyalist *New Democratic Front/Yeni Demokratik Cephe Partisi*'nden. Yeni başlayan uygulamaya göre, partiler seçimlerde %20 oranında kadın aday göstermek zorunda. Bununla birlikte dünyanın ilk kadın cumhurbaşkanı ve başbakanı da Sri Lanka'dan çıkmış.

Parlamentodaki 250 civarında milletvekilinden 21'i Müslüman ve bu vekillerden dördü bakan. Parlamentoda Müslümanların kurdukları *Sri Lanka Muslim Congress/Sri Lanka Müslüman Kongresi* ve *All Ceylon Makkal Congress/Tüm Seylan Halk Kongresi* partileri yanında diğere partilerden de Müslüman vekiller var.

Ülkede okulların tatil dönemi nisan ayı iken Müslümanlar ramazan ayında resmî tatil yapıyor. Cuma günleri cuma namazı sonrasına kadar olan vakit de Müslümanlar için resmî tatil. Müslüman memurların gün içerisinde de namaz vakitleri için toplam bir saatlik izinleri bulunuyor.

Müslümanların kendi radyoları var. Ayrıca devlet radyolarında da günde iki vakit İslami programlara yer ayrılmış durumda. Ramazana has olarak bir de sahur zamanından sabah namazına kadar devam eden bir sahur programı yapılmakta. Devlet radyolarındaki bu uygulama diğere din mensupları için de geçerli.

Bize oldukça ilginç gelen imtiyazlardan biri de, ülkede sadece Müslüman avukatların başlık formunda bir kıyafet giyinmelerine müsaade edilmesi. Bu başlık Osmanlı etkisiyle Müslümanların giymeye başladıkları fes. Ziyaretimiz süresince Sri Lanka Müslümanlarının Osmanlı'yla etkileşimlerine dair ufak ama önemli başka ipuçları da yakalama fırsatımız oldu. İftariyelik gıda paketlerinin dağıtımı için gittiğimiz Kottaramulla köyünde dağıtımın organizasyonunu yapanlardan Harun Efendi isimli bir beyle tanıştık. Bize "Efendi" soy ismini geçmişlerinin Osmanlı'dan etkilenecek edindiğini söyledi. Kolombo sokaklarında bizzat gördüğümüz Hamîd al-Huseyniye Caddesi'ne ve ismini duyduğumuz Hamidiye Kolejleri'ne 2. Abdülhamid'e atıfla bu isimler verilmiş. Bu gibi ipuçları, başta Asya coğrafyası ve diğere tüm Müslüman coğrafyada bizleri

bekleyen nice hazineler olduğunu gösteriyor. Ecdadımızın miras bıraktığı değerler İslam dünyasının muhtaç olduğu birliğin temellerini aramak için büyük bir nimet ve teşvik.

Azınlık olmalarına rağmen ülke Müslümanlarının tarihî olarak İslam coğrafyasıyla kuvvetli bağları var. Örneğin buradaki ilk İslami kolejin hikâyesi buna güzel bir örnek. Ülkenin ünlü İslami kolejlerinden *Zahira*, Mısır'dan dönemin İngiliz sömürge yönetimi boyunduruğundaki hükümete muhalefeti sonucu buraya sürülen Ahmed Arabi -ülkede bilinen adıyla Arabi Paşa- tarafından kurulmuş. İngiliz yönetiminin kendisini 1882'de Sri Lanka'ya sürmesi ardından, sürgünde olduğu yıllar boyunca buradaki Müslümanları eğitim açısından kalkındırmakla ilgilenmiş. Bölgenin ileri gelen Müslümanları, çocuklarını İngiliz misyoner okullarına göndermemekte direniyor ve alternatif okullar kurma planları yapıyorlarmış. Arabi Paşa da bu fikri desteklemiş ve ilk Müslüman okul olan Zahira Koleji'nin açılmasına önayak olmuş. Sürgün boyunca yaşadığı ev şu an Arabi Paşa Kültür Merkezi olarak kullanılmakta.

Sri Lanka'da cami ve mescit sayısı bizleri oldukça şaşırtan bir diğer husus. Tüm Sri Lanka'da 2.800 cami olduğunu, bunların 130'unun başkent Kolombo'da bulunduğunu öğreniyoruz. Bu camiler ve çok sayıdaki medrese, dinin Müslümanların sosyal hayatındaki merkezî konumunu gösteriyor. Burada tanıştığımız Müslüman kadınların isimleri genel olarak Fatıma ve Ayşe, erkeklerin isimleri ise Muhammed ile başlıyor. Bu gelenek diğer Asya ülkelerinde de olduğu gibi Peygamber ailesine bir hürmetin göstergesi olarak bugüne kadar yaşatılmış. Milyonlarca Müslüman'ın yaşadığı Avrupa ülkelerinin aksine, Sri Lanka'da ezan sesi cami dışına veriliyor ve ezan her yerden duyulabiliyor. Önemli bazı tarihî binaların mimarlarının Müslüman olması, bağımsızlık sonrası Kolombo şehrinin belediye başkanlarının birçoğunun Müslümanlardan seçilmesi gibi daha birçok konu, Müslümanların bugün olduğu gibi geçmişte de Sri Lanka tarihinde önemli bir yere sahip olduğunun işareti.

Sri Lankalı Müslümanların bu önemli konuları ve kazanımlarının kaynağı araştırılmaya ve incelenmeye değer bir mevzu. Ayrıca ülkenin çok kültürlü yapısıyla tüm etnik ve dinî yapıları sağladığı bu hak hukuk ortamı -ve belki de modeli- Türkiye tarafından çalışılması gereken önemli bir husus.